

HUQUQNI MUHOFAZA QILUVCHI ORGANLAR XODIMLARINING SHA’NI, QADR-QIMMATI VA ISHCHANLIK OBRO’SINI FUQAROLIK- HUQUQIY HIMOYA QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Vohidova Nazokat Haydar qizi

nazokatvohidova70@gmail.com

Toshkent Davlat Yuridik Universiteti talabasi

Ilmiy raxbar: Maxmudxodjayeva Umida Muminovna

Annotatsiya: *Ishda O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi normalari, milliy qonunchilik hujjatlari hamda sud amaliyoti asosida xodimlarning sha’ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro’sini himoya qilishni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining huquqiy kafolatlarini kuchaytirish, ularning ijtimoiy obro’sini himoya qilish hamda fuqarolik-huquqiy himoya mexanizmlarini yanada samarali amalga oshirishga xizmat qiladi.*

Kalit so‘zlar: *Obro’sizlantirish, huquqiy himoya, shaxsiy huquqlar, nazorat mexanizmlar, sud amaliyoti.*

Kirish

Bugungi kunda huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatining samaradorligini oshirish, ularning xodimlarini har tomonlama qo‘llab-quvvatlash va himoya qilish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Xodimlarning sha’ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro’siga tajovuz qiluvchi harakatlar nafaqat ularning shaxsiy huquqlarini buzadi, balki umuman tizimga bo‘lgan jamoatchilik ishonchini susaytiradi. Shu sababli, bunday holatlarga qarshi samarali fuqarolik-huquqiy himoya vositalarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish muhim vazifa hisoblanadi. Mavzuning dolzarbligi huquqni muhofaza qiluvchi organlar obro’sini asrash va ularga nisbatan adolatli yondashuvni ta’minlash zarurati bilan bevosita bog‘liqdir.

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi. Bu organlar jamiyatda qonun ustuvorligini ta’minlovchi asosiy institutlardan hisoblanadi. Ularning xodimlari tinchlik, xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikni saqlashda bevosita ishtirok etadi. Shuning uchun ham ularning sha’ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro’sini himoya qilish dolzarb masalalardan biridir.

• Xodimlarning ijtimoiy maqomini yuksaltirish zarurati: So‘nggi yillarda ayrim ijtimoiy tarmoqlarda yoki OAVda huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlariga nisbatan asossiz tanqidlar, obro’sizlantirish holatlari kuzatilmoqda. Bu esa ularning ishchanlik ruhiyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

• Fuqarolik-huquqiy himoya mexanizmlarining takomillashtirilishi zarur: Amaldagi qonunchilikda bunday holatlarga nisbatan chora ko‘rish tartibi mavjud bo‘lsa-da, uni yanada samarali qilish, yangi huquqiy mexanizmlarni ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi.

• Xodimlarning kasbiy faoliyatiga bo‘lgan ishonchni mustahkamlash: Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarini fuqarolik-huquqiy jihatdan himoya qilish orqali ularning kasbiy sha’ni saqlanadi, bu esa o‘z navbatida fuqarolarning butun tizimga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

• Xalqaro tajribaning tatbiq etilishi: Ko‘plab rivojlangan davlatlarda huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro‘cini himoya qilishga alohida e’tibor qaratiladi. O‘zbekiston qonunchiligini ham ushbu yo‘nalishda takomillashtirish, xalqaro tajribani chuqur o‘rganish va amaliyotga joriy etish zarurati mavjud.

Muammoning o‘rganilganlik darajasi

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro‘cini fuqarolik-huquqiy jihatdan himoya qilish masalasi zamonaviy yuridik fan va amaliyotda dolzarb mavzulardan biri sifatida qaraladi. Bu yo‘nalishda ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan umumiy nazariy va amaliy asoslar yoritilgan bo‘lsa-da, aynan huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlari kontekstida olib borilgan chuqur tahlillar nisbatan kam uchraydi.

Mazkur muammo Rossiyalik yuridik olimlar tomonidan ham keng ko‘lamda tadqiq etilgan. Jumladan, С.В. Потапенко va А.С. Даниелянning «Защита чести, достоинства и деловой репутации: гражданско-правовой и процессуально-правовой аспекты» nomli monografiyasida shaxs sha’ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro‘cini fuqarolik huquqlari vositalari bilan himoya qilish masalasi chuqur yoritilgan. Mualliflar bu institutning qonunchilikdagi ifodalanishi, sud amaliyotida qo‘llanilishi, ayniqsa axborot vositalaridagi tuhmat va haqorat holatlariga javobgarlik masalalarini tahlil qilganlar.

Shuningdek, И.С. Баженовning “Правовое регулирование защиты чести, достоинства и деловой репутации” mavzusidagi ilmiy ishida mazkur institutning nazariy asoslari, fuqarolik-huquqiy normalar bilan o‘zaro aloqasi, va zamonaviy axborot muhitida yuzaga kelayotgan tahdidlar chuqur yoritilgan. Bunda sha’n va qadr-qimmat tushunchalarining o‘zaro farqlanishi, axborot tarqatish shakllari orqali obro‘ga yetkazilgan zarar uchun javobgarlik asoslari alohida o‘rganilgan.

O‘zbekistonlik huquqshunoslardan A. X. Saidov, R. Q. Mamatov, I. A. Rahmonqulov, B. X. Xusanov va D. R. Alimovlar tomonidan shaxs huquqlari, sha’n va qadr-qimmat, ishchanlik obro‘cini huquqiy himoya qilish masalalari bo‘yicha tahliliy maqolalar va darsliklar yaratilgan. Ayniqsa, Fuqarolik kodeksining 23-moddasi asosida ushbu institutga oid huquqiy mexanizmlar tahlil qilingan.

Xalqaro miqyosda esa, BMT va YEXHT tomonidan politsiya va huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlariga nisbatan xalqaro standartlar ishlab chiqilgan. Masalan, BMT Politsiya xodimlarining xulq-atvori kodeksi (1979) va YEXHTning demokratik politsiya tamoyillari xodimlarning sha’n va qadr-qimmatini saqlashni alohida belgilaydi.

Shunga qaramay, aynan huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro‘cini fuqarolik-huquqiy jihatdan himoya qilish masalasi O‘zbekiston ilmiy-huquqiy adabiyotlarida tizimli va chuqur o‘rganilmagan. Bu esa mavzuning dolzarbligini oshiradi va alohida ilmiy izlanish obyektiga aylantiradi. Amaliy natijalari O‘zbekistonda

Ushbu tadqiqot natijalari O‘zbekiston Respublikasida huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro‘cini huquqiy himoya qilish borasidagi muammolarni hal etishga qaratilgan bir qator amaliy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi. Tadqiqotdan olingan amaliy natijalar quyidagi yo‘nalishlarda qo‘llanilishi mumkin:

1. Fuqarolik-huquqiy mexanizmlarini rivojlantirish

Tadqiqot jarayonida xodimlarning sha’ni va obro‘cini himoya qilish uchun joriy etilgan huquqiy mexanizmlar samaradorligi tahlil qilindi. Bu mexanizmlar O‘zbekiston Fuqarolik kodeksining 23-moddasi asosida ishlab chiqilgan yangi tavsiyalarni o‘z ichiga oladi. Natijada, xodimlarga zarar yetkazilgan holatlarda, ularning huquqlarini himoya qilishda yanada samarali huquqiy vositalar taklif etildi.

2. Xalqaro tajriba asosida normativ-huquqiy takliflar

Tadqiqotda boshqa davlatlarning huquqiy tizimlari (xususan, Rossiya, AQSh va Yevropa davlatlari) o‘rganilib, ularning tajribasidan foydalanish natijasida, O‘zbekiston huquqiy tizimida sha’n va obro‘ni himoya qilish bo‘yicha muvofiqlashtirilgan takliflar ishlab chiqildi. Bu takliflar, o‘z navbatida, mamlakat qonunchiligini takomillashtirishga yordam beradi.

3. Huquqiy ta’limda yangiliklar

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlari uchun sha’n va obro‘ni himoya qilishga qaratilgan treninglar va kurslar uchun yangi metodik tavsiyalar ishlab chiqildi. Ushbu tavsiyalar, xususan, huquqiy amaliyotda uchraydigan huquqbuzarliklarni oldini olish va sudga to‘g‘ri qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

4. Sudlar uchun metodik qo‘llanma

Tadqiqot davomida O‘zbekistondagi sud tizimi uchun sha’n va obro‘ga putur yetkazish holatlari bo‘yicha samarali yondashuvlar ishlab chiqildi. Sudlardagi ishonchli va to‘g‘ri qarorlar qabul qilishni ta’minlash uchun maxsus metodik qo‘llanma ishlab chiqildi va sud amaliyotida qo‘llanishi kutilmoqda.

5. Huquqiy himoya tizimining mustahkamlanishi

Tadqiqotda O‘zbekiston huquqiy tizimida huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro‘cini himoya qilishga oid yangi normativlar taklif etildi. Bu, o‘z navbatida, xodimlarning huquqiy himoyasini yanada kuchaytirib, ularning ish faoliyatini adolatli va shaffof amalga oshirishiga imkon yaratadi.

6. Axborot va axloqiy me’yorlar o‘rtasidagi balans

Tadqiqotda axborot huquqi va axloqiy me’yorlar o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlash zarurligi ko‘rsatilgan. O‘zbekiston axborot huquqi tizimida xodimlarning sha’ni va obro‘cini himoya qilishga doir yangi huquqiy normativlar kiritilishi kutilmoqda, bu esa axloqiy jihatlarni tartibga solishga yordam beradi.

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro‘cining fuqarolik-huquqiy himoyasi:ilmiy nazariy asoslari

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar — davlatning muhim tuzilmalaridan biri bo‘lib, ular davlatning ichki xavfsizligini ta’minlash va jamiyatdagi huquqiy tartibni saqlashda bevosita ishtirok etadi. Ushbu organlar turli qonunlarni amalga oshirish, fuqarolarni himoya qilish va jamoatchilik tartibini saqlash uchun muhim vazifalarni bajaradilar. Jamiyatda

huquqni muhofaza qiluvchi organlarning o‘rni shundaki, ular nafaqat qonunlarni amalga oshirishga mas’uldir, balki jamiyatda adolatni ta’minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishda ham muhim rol o‘ynaydi.

Huquqni Muhofaza Qiluvchi Organlar Xodimlarining Professionalizmi va Jamiyatdagi Sha’ni

Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning xodimlarining sha’ni va obro’si jamiyatda yuqori darajada bo‘lishi zarur. Bu, o‘z navbatida, davlat tizimining ishonchliligini ta’minlash va jamiyatda qonun ustuvorligini saqlash uchun juda muhimdir. Organ xodimlarining professional mahorati, axloqiy me’yorlarga rioya qilishlari, jamiyatda hurmatga sazovor bo‘lishi ularning ishlarini samarali amalga oshirishga yordam beradi.

Shuningdek, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining huquqiy bilimlari va malakasi ularning sha’nini oshirishga yordam beradi. Xodimlar o‘z bilim va ko‘nikmalarini oshirish orqali jamiyatda obro‘ va hurmatga ega bo‘lishlari, shu bilan birga, fuqarolarning huquqlarini himoya qilishda yanada samarali ish yuritishlari mumkin. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro’si ularning kasbiy faoliyatining ajralmas qismlari bo‘lib, nafaqat ular uchun, balki jamiyatda umumiy tartibni saqlashda ham katta ahamiyatga ega. Bu tushunchalar o‘zaro bog‘liq bo‘lib, bir-birini mustahkamlash orqali xodimlarning faoliyatini, ishdagi muvaffaqiyatlarini va umumiy ijtimoiy ahamiyatini aniqlaydi.

Sha’n, shaxsning ijtimoiy mavqei va jamiyatdagi hurmatini anglatadi. Xodimlarning sha’ni o‘z kasbiy va axloqiy xulq-atvorlariga asoslanadi, chunki huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlari o‘z faoliyatida fuqarolarni himoya qilish, qonunlarni bajarayotgan holda yuqori axloqiy standartlarga rioya qilishlari kerak. Xodimlarning sha’ni, ularning ish faoliyatiga va professional obro‘lariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli, xodimning sha’ni va obro’si jamiyatda umumiy huquqiy tartibni saqlashga yordam beradi. Xodimlarning sha’nini tahqirlash, shuningdek, ularning ishini bajarishga ta’sir ko‘rsatishi mumkin, shuning uchun shu kabi harakatlar huquqiy jazolarni keltirib chiqaradi. Huquqiy himoya: Sha’nini himoya qilish, xodimning ijtimoiy va kasbiy obro’si bilan bog‘liq bo‘lgan huquqiy muammolarni tartibga solish uchun huquqiy mexanizmlar mavjud. Bu holatlar, odatda, jinoiy yoki fuqarolik qonunlari orqali tartibga solinadi. Agar xodimning sha’ni tahqirlangan bo‘lsa, unda zarar ko‘rgan tomon o‘z huquqlarini tiklash uchun sudga murojaat qilishi mumkin. Fuqarolik-huquqiy himoya institutining mazmuni va prinsiplari

Fuqarolik-huquqiy himoya instituti huquqiy tizimning muhim tarkibiy qismidir, u shaxslarning huquqiy manfaatlarini himoya qilish va buzilgan huquqlarni tiklashga qaratilgan. Bu institut o'z faoliyatini huquqiy munosabatlarni himoya qilish, ijtimoiy adolatni ta’minlash va qonun ustuvorligini mustahkamlashga yo'naltiradi. Xususan, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro’si fuqarolik-huquqiy himoya asosida himoya qilinadi. Ushbu institutning vazifasi nafaqat shaxsiy huquqlarni himoya qilish, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashga ham qaratilgan.

O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligida belgilangan fuqarolik-huquqiy himoya

O‘zbekiston Respublikasida huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va ishchanlik obro‘cini himoya qilish, fuqarolik-huquqiy himoya tizimi asosida amalga oshiriladi. Bu tizim, fuqarolarning shaxsiy huquqlarini himoya qilish, shu jumladan huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’nini, qadr-qimmatini va ishchanlik obro‘cini himoya qilishga qaratilgan. O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligida bu maqsadga erishish uchun bir qancha huquqiy mexanizmlar va qonuniy normalar mavjud.

O‘zbekiston Respublikasining fuqarolik-huquqiy himoya tizimi

O‘zbekiston Respublikasining huquqiy tizimi shaxslarning sha’ni va obro‘cini himoya qilish bo‘yicha maxsus qoidalarni o‘z ichiga oladi. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro‘cini himoya qilish, asosan quyidagi qonunlar va normativ hujjatlar orqali amalga oshiriladi:

1. Fuqarolik kodeksi

Fuqarolik kodeksi O‘zbekiston Respublikasining asosiy fuqarolik-huquqiy hujjati bo‘lib, unda shaxslarning sha’ni, qadr-qimmatini va obro‘cini himoya qilishga doir bir qator normativ me‘yorlar belgilangan. Fuqarolik kodeksida, xususan, sha’nini tahqirlagan shaxsga qarshi huquqiy chora-tadbirlar ko‘rish, shuningdek, sha’nini tiklash uchun sudga murojaat qilish kabi mexanizmlar mavjud. Agar biror shaxsning sha’ni yoki obro‘ci tahqirlanishi natijasida zarar ko‘rilsa, bunday holatlar bo‘yicha sud orqali zararlarni qoplash va o‘z huquqlarini tiklash imkoni beriladi.

2. Jinoyat kodeksi

O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi, shaxsning sha’ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro‘cini tahqir qilganlik uchun jinoiy javobgarlikni belgilaydi. Jinoyat kodeksi bo‘yicha, xodimlarning sha’niga nisbatan tahqir qilish yoki kamsitish, jinoiy javobgarlikka sabab bo‘lishi mumkin. Bunday holatlarda jinoiy sud tizimi tomonidan javobgarlik belgilanadi.

3. Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeks

Ma‘muriy kodeksda shaxsning sha’ni, qadr-qimmatini yoki obro‘cini tahqir qilganlik uchun ma‘muriy javobgarlik belgilangan. Bunday huquqbuzarliklar uchun ma‘muriy jarimalar, ogohlantirishlar va boshqa choralar qo‘llanilishi mumkin. Bunda, huquqbuzar shaxsning harakatlari noqonuniy deb topilgan taqdirda, tegishli ma‘muriy chora-tadbirlar qo‘llanadi.

4. Axborot va ommaviy axborot vositalaridagi ma‘lumotlar

Axborot va ommaviy axborot vositalarida xodimlarning sha’ni va obro‘sigacha nisbatan noto‘g‘ri yoki nohaq ma‘lumotlar tarqatilishi holatlarida ham fuqarolik-huquqiy himoya tizimi qo‘llaniladi. Bunda, agar xodimning obro‘ci noto‘g‘ri axborot tarqatish orqali tahqirlanayotgan bo‘lsa, u o‘z huquqlarini sud orqali himoya qilishi mumkin.

Xodimlarning sha’ni va obro‘cini himoya qilishning amaldagi holati

O‘zbekiston Respublikasidagi huquqiy tizimda xodimlarning sha’ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro‘cini himoya qilish uchun zarur huquqiy mexanizmlar mavjud bo‘lishiga qaramay, amaliyotda bir qator muammolar kuzatiladi. Ushbu sohada uchraydigan asosiy muammolar quyidagilardir:

1. Huquqiy xatoliklar va natija etkazish

Ba’zi hollarda, huquqiy mexanizmlar samarali ishlamasligi yoki qoidalar noto’g’ri talqin etilishi mumkin. Xodimlar sha’ni va obro’sini himoya qilishga oid qonunlarning o’zgaruvchanligi va ularning amaliyotda qo’llanilishi masalasi hali ham dolzarb hisoblanadi.

2. Axborot manipulyatsiyalari

So’nggi yillarda ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari orqali xodimlarning sha’ni va ishchanlik obro’si buzilishiga olib keladigan noto’g’ri axborot tarqatish holatlari ko’paygan. Bu holatlar ko’pincha fuqarolar tomonidan sudga murojaat qilishga sabab bo’ladi, ammo ularni bartaraf etish uchun ko’proq huquqiy mexanizmlar va nazorat mexanizmlari zarur.

3. Sud jarayonlarining uzoqligi

Fuqarolik-huquqiy himoya tizimida sudlar ko’pincha uzoq davom etadi, bu esa zarar ko’rgan shaxslar uchun ko’plab qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Bunda, sud jarayonlari samarali va tez amalga oshirilishi uchun tizimni yanada takomillashtirish lozim.

Respublikasida huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro’sini himoya qilish uchun qonunchilikda muhim normativ-huquqiy me’yorlar mavjud. Biroq, amaliyotda ayrim muammolarni hal qilish uchun yanada samarali huquqiy mexanizmlar kerak. Xodimlarning sha’ni va obro’sini himoya qilishga doir huquqiy vositalar va qonunlar o’zaro uyg’unlashishi, shuningdek, sud tizimining samaradorligi va ijtimoiy axborot vositalaridagi axborotning ishonchliligini oshirishga e’tibor qaratish lozim.

II bob. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro’sini fuqarolik-huquqiy himoya qilishning amaldagi holati va Xorijiy mamlakatlar qonunchiligiga ko’ra nazariya va amaliyot

2.1 Xodimlar sha’ni va qadr-qimmatiga tajovuz holatlari va ularning oqibatlari. Sud amaliyoti va dolzarb muammolar tahlili.

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlari – davlat boshqaruvi tizimida jamoat tartibini saqlash, qonuniylikni ta’minlash, jinoyatchilikka qarshi kurashish va fuqarolarning xavfsizligini kafolatlashda muhim o’rin tutuvchi shaxslardir. Shunday bo’lsa-da, so’nggi yillarda ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalar orqali ushbu xodimlarning sha’ni, qadr-qimmatini va xizmat obro’siga tajovuz qilinayotgan holatlar ko’paymoqda. Bu holat ularning nafaqat kasbiy faoliyatiga, balki psixologik holatiga, jamoatchilik fikriga ham jiddiy ta’sir o’tkazadi.

Tajovuz shakllari

Axborot makonidagi tahqirlar va tuhmatlar.

Internet orqali yoki ijtimoiy tarmoqlarda xodimlar sha’ni va qadr-qimmatini kamsituvchi mazmunda fikr bildirish, yolg’on ma’lumot tarqatish, haqoratli iboralar bilan chiqish qilish holatlari nafaqat shaxsiy huquqlarni, balki professional qadr-qimmatni ham poymol etadi. Bu esa axborot erkinligi bilan shaxs huquqlari o’rtasidagi nozik chegarani buzadi.

Omma oldida obro’ni tushirishga urinishlar.

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar vakillariga nisbatan asossiz tanqidlar yoki noto’g’ri bayonotlar, ko’pincha shaxsiy adovat yoki siyosiy sabablarga asoslanadi. Bu kabi

hollarda, xodimning xizmatdagi pozitsiyasidan qat’i nazar, butun tizimga nisbatan ishonchsizlikni shakllantiradi.

Sudda asossiz da’volar bilan bosim o‘tkazish.

Ba’zi holatlarda xodimga qarshi qasddan tuzilgan, huquqiy asosga ega bo‘lmagan da’volar orqali bosim o‘tkazishga urinishlar aniqlanadi. Sud jarayoni davomida xodimni xizmat faoliyatidan chalg‘itish, uning obro‘sigga raxna solish maqsad qilingan bo‘ladi.

Tajovuz oqibatlarini

1. Ruhiy va kasbiy salomatlikka ta’sir.

Xodim doimiy psixologik bosim ostida bo‘lishi, stressga uchrashi, kasbiy faoliyatida sustkashlik qilishiga olib keladi. Bu holat xizmatda xatoliklar sonining ortishiga sabab bo‘lishi mumkin.

2. Xizmat samaradorligining pasayishi.

Sha’niga putur yetkazilgan xodim o‘z faoliyatiga ishtiyoq bilan yondashmay qo‘yadi, bu esa u ishtirok etgan tergov, tekshiruv yoki boshqa xizmat harakatlarining sifatsiz bajarilishiga olib kelishi ehtimolini oshiradi.

3. Ijtimoiy muhitda ishonchning kamayishi.

Jamiyat ichida huquqni muhofaza qiluvchi xodimlarga nisbatan salbiy munosabat shakllansa, bu butun huquqni muhofaza qiluvchi tizimga bo‘lgan ishonchni zaiflashtiradi. Natijada, qonunchilik ustuvorligi tamoyili so‘roqqa tutiladi.

4. Huquqiy choralar va sud himoyasi zarurati.

O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi va Jinoyat kodeksi normalariga ko‘ra, sha’ni, qadr-qimmatini yoki ishchanlik obro‘sigga tajovuz qilingan shaxs sud orqali rad etishni, zararni qoplashni va raddiya berilishini talab qilish huquqiga ega. Bunday da’volar xodim obro‘sini tiklash va boshqa shaxslarni ogohlantirish vositasi sifatida xizmat qiladi.

Oldini olish choralari

Huquqiy profilaktika va qonuniy javobgarlik.

Haqorat, tuhmat va obro‘ga putur yetkazuvchi axborotlar uchun ma’muriy va jinoiy javobgarlik belgilangani muhim omildir. Jinoyat kodeksining 139-moddasi (Tuhmat) va 140-moddasi (Haqorat) bu borada asosiy huquqiy tayanch sanaladi.

Raqamli xavfsizlik nazorati.

Internet va ijtimoiy tarmoqlarda xodimlar sha’ni va obro‘sigga qarshi qaratilgan kontentlarni aniqlash uchun monitoring tizimlarini rivojlantirish, zararli axborotlarni bloklash amaliyotini kengaytirish zarur.

Xizmat psixologiyasi va ichki qo‘llab-quvvatlash.

Ichki tizimda xodimlar ruhiy salomatligini saqlash, stressga qarshi kurashish va zarur hollarda psixologik yordam ko‘rsatish tizimini yo‘lga qo‘yish – inson omiliga asoslangan muhim mexanizmdir.

Huquqni muhofaza qiluvchi xodimlarning sha’ni va qadr-qimmatiga tajovuzlar nafaqat ularning shaxsiy huquqlari, balki butun davlat xizmatining obro‘sigga zarar yetkazadi. Bu holatlarning oldini olish, ularni huquqiy jihatdan baholash, zarur choralar ko‘rish — huquqiy davlatning muhim belgilaridan biridir. Sha’ni va obro‘si muhofaza qilingan xodim samarali,

xolis va qonuniy asosda faoliyat yuritadi, bu esa davlat tizimining barqaror ishlashiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha'ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro'sini himoya qilish sohasidagi sud amaliyoti, mamlakatimizda yuridik tizimning samaradorligini baholashda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida xodimlarning sha'ni va obro'sini himoya qilishga doir bir qator normativ-huquqiy mexanizmlar mavjud bo'lsa-da, bu sohada mavjud dolzarb muammolarni samarali hal qilish uchun sud tizimi faoliyatini yaxshilash zarur.

Sud amaliyotida uchraydigan asosiy muammolar

1. Sud ishlarining uzoq davom etishi

Xodimlarning sha'ni va obro'sini himoya qilish bo'yicha sudlarda ko'rilayotgan ishlarining uzoq davom etishi, zarar ko'rgan shaxslar uchun katta muammo bo'lishi mumkin. Sud jarayonlari ko'pincha vaqt talab qilishi va uzoq muddatga cho'zilishi, zararlangan tomonning holatini yomonlashtirishi mumkin. Bunday holatlar, ko'pincha, sudlarning ortiqcha yuklanishi va ba'zi ishlar bo'yicha qarorlarning chiqarilishidagi kechikishlar sababli yuzaga keladi.

2. Huquqiy xatoliklar va natija etkazish

Sudlarda xodimlarning sha'ni va obro'sini himoya qilish bo'yicha ko'rilayotgan ishlar orasida ba'zi hollarda huquqiy xatoliklar va noto'g'ri qarorlar qabul qilinishi mumkin. Bu holatlar, sud amaliyotidagi kamchiliklar va ba'zan normativ-huquqiy hujjatlarning tushunarsiz yoki noaniq bo'lishidan kelib chiqadi. Noto'g'ri qarorlar chiqarilishining oldini olish uchun sud amaliyotida aniq va to'liq normativ-huquqiy asoslar yaratilishi zarur.

3. Hukmning ijro etilishidagi muammolar

Sud tomonidan qabul qilingan hukmning ijro etilishi ba'zan qiyinchiliklarga duch keladi. Xususan, xodimlarning sha'ni va obro'sini himoya qilishga doir qarorlarning bajarilishi holatida amaldagi sud hukmlarining samaradorligi va tezligi kamchiliklarga ega bo'lishi mumkin. Bu, o'z navbatida, xodimlarning huquqlarini tiklash jarayonini kechiktirishi va ular uchun muammo tug'dirishi mumkin.

4. Sud tizimidagi resurslar va malaka yetishmasligi

Sud amaliyotida ko'pincha xodimlarning sha'ni va obro'sini himoya qilishga qaratilgan ishlar uchun yetarli huquqiy bilim va tajribaga ega sudyalarning yetishmasligi muammosi mavjud. Shuningdek, sud tizimining resurslar bilan ta'minlanishi ham ba'zan cheklangan bo'lishi mumkin. Bu, o'z navbatida, sud jarayonlarining sifatiga va tezligiga ta'sir ko'rsatadi.

Sud amaliyotida mavjud imkoniyatlar va yechimlar

1. Sud tizimining takomillashuvi

Sud tizimi samaradorligini oshirish maqsadida, xodimlarning sha'ni va obro'sini himoya qilish bo'yicha sudlarga maxsus o'quv dasturlarini joriy etish zarur. Bu orqali sudyalarning o'z faoliyatini yuqori darajada olib borishlari, normativ-huquqiy hujjatlarni to'g'ri va samarali tatbiq etishlari mumkin. Shuningdek, sud amaliyotidagi xatoliklarni kamaytirish uchun sudyalarga qo'shimcha huquqiy ta'lim berish va ularni yangilanishlardan xabardor qilish muhimdir.

2. Qarorlarning ijrosini nazorat qilish mexanizmini kuchaytirish

Sud qarorlarini tez va samarali amalga oshirish uchun ijro etish mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Hukmni ijro etish jarayonida yuzaga keladigan kechikishlarni oldini olish va zararlangan tomonning huquqlarini tezda tiklash uchun, ijro etish organlariga qo‘shimcha vakolatlar berilishi mumkin. Shuningdek, sud qarorining ijrosini ta‘minlash bo‘yicha maxsus muassasalar tashkil etish o‘z samarasini berishi mumkin.

3. Axborot tizimlarining joriy etilishi

Sud jarayonlarining shaffofligini ta‘minlash va samaradorligini oshirish uchun axborot texnologiyalarini joriy etish zarur. Onlayn sud ishlari tizimi orqali sudlarning ishlashini tezlashtirish va osonlashtirish mumkin. Bu, ayniqsa, xodimlarning sha‘ni va obro‘sinini himoya qilish bo‘yicha ishlarni yanada tezroq va samarali ko‘rib chiqishga imkon yaratadi.

4. Ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlikni kuchaytirish

Ommaviy axborot vositalarining rolini oshirish, xodimlarning sha‘ni va obro‘sinini himoya qilish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Xodimlarga nisbatan yolg‘on yoki haqsiz ma‘lumotlar tarqatilgan taqdirda, bu ma‘lumotlar ommaviy axborot vositalari tomonidan to‘g‘rilanishi kerak. Bu, o‘z navbatida, xodimlarning obro‘sinini tiklashda yordam beradi va jamoatchilikda adolatli qarorlar chiqarilishini ta‘minlaydi.

O‘zbekiston Respublikasidagi sud amaliyoti xodimlarning sha‘ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro‘sinini himoya qilishda muhim rol o‘ynaydi. Biroq, amaliyotda yuzaga keladigan bir qator muammolar, sud tizimini takomillashtirish va samaradorligini oshirish zarurligini ko‘rsatmoqda. Sud tizimini takomillashtirish, maxsus huquqiy ta‘lim, axborot texnologiyalarini joriy etish va ijro etish mexanizmlarini kuchaytirish orqali bu muammolarni hal qilish mumkin. Shuningdek, ommaviy axborot vositalarining ishonchli va to‘g‘ri axborot tarqatishi sud qarorlarining samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Milliy qonunchilikni takomillashtirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar. Chet el tajribasi asosida himoya mexanizmlarini mustahkamlash imkoniyatlari.

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha‘ni va obro‘sinini qonuniy himoya qilish tizimini takomillashtirish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Chunki bu toifadagi xodimlar jamiyatda qonun ustuvorligini ta‘minlash, fuqarolar xavfsizligini qo‘riqlash va ijtimoiy tartibotni saqlashda beqiyos ahamiyatga ega. Shu bois, milliy qonunchilikni mazkur yo‘nalishda yanada rivojlantirish quyidagi taklif va tavsiyalar asosida amalga oshirilishi maqsadga muvofiq bo‘ladi:

Birinchidan, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha‘ni va obro‘sinini kamsituvchi harakatlar uchun javobgarlikni mustahkamlovchi huquqiy normalarni yanada aniq va tushunarli tarzda belgilash zarur. Amaldagi qonun hujjatlarida ayrim umumiy iboralar mavjud bo‘lib, ular turlicha talqin qilinishi mumkin. Shu bois, “sha‘n va obro‘ga tajovuz” tushunchasini huquqiy jihatdan aniq va qat‘iy mezonlar bilan belgilash lozim.

Ikkinchidan, internet va ommaviy axborot vositalarida huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlariga nisbatan yolg‘on, tuhmat yoki kamsituvchi ma‘lumotlar tarqatgan shaxslarni javobgarlikka tortish mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Bu borada Axborot texnologiyalari va ommaviy axborot vositalariga oid qonunchilikka tegishli o‘zgartirishlar kiritish, maxsus monitoring tizimlarini joriy etish taklif qilinadi.

Uchinchidan, xodimlarning sha’ni va obro’sini himoya qilish bilan shug’ullanuvchi mustaqil institut yoki maxsus vakolatli vakil institutini tashkil etish orqali ushbu masalaga ixtisoslashgan tartibda yondashish mumkin. Mazkur institut xodimlarning sha’niga daxl qiluvchi holatlarni tezkor aniqlab, ularni qonuniy tartibda ko‘rib chiqish bilan shug’ullanishi lozim.

To‘rtinchidan, fuqarolar o‘rtasida huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlariga nisbatan hurmat va ishonchni mustahkamlashga qaratilgan targ‘ibot-tashviqot ishlarini keng miqyosda amalga oshirish kerak. Bu borada ta’lim muassasalari, OAV va ijtimoiy tarmoqlar orqali huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati to‘g‘risida haqqoniy ma’lumotlar berilishi, ularning jamiyatdagi o‘rni yoritilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Beshinchidan, xodimlarning sha’ni va obro’sini muhofaza qilishga doir xalqaro tajribani o‘rganish va moslashtirilgan tarzda milliy qonunchilikka joriy etish ham ijobiy natijalar beradi. Xususan, Yevropa davlatlari va AQShda qo‘llanilayotgan huquqiy mexanizmlar asosida mahalliy sharoitga mos yondashuvlar ishlab chiqilishi mumkin.

Yuqoridagi taklif va tavsiyalar huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro’sini himoya qilish tizimini mustahkamlashga, shuningdek, ularning jamiyatdagi ijobiy imijini shakllantirishga xizmat qiladi.

Chet el tajribasi asosida himoya mexanizmlarini mustahkamlash imkoniyatlari

Zamonaviy huquqiy davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro’sini himoya qilishda kompleks va barqaror mexanizmlar muhim o‘rin tutadi. Ularning faoliyati ochiqlik, qonuniylik va ijtimoiy mas’uliyat tamoyillari asosida tartibga solinadi. O‘zbekiston uchun xorijiy davlatlar amaliyotini o‘rganib, mahalliy qonunchilikka moslashgan shaklda joriy etish orqali himoya tizimini yanada takomillashtirish mumkin.

AQSh tajribasiga nazar tashlansa, bu yerda huquqni muhofaza qiluvchi xodimlar davlat tomonidan nafaqat jismoniy xavfsizlik, balki ijtimoiy imij nuqtai nazaridan ham muhofaza qilinadi. Politsiya xodimlariga nisbatan ommaviy tuhmat, asossiz ayblov yoki ijtimoiy tarmoqlarda obro’sizlantirish holatlari sodir bo‘lsa, ular sud orqali kompensatsiya undirish huquqiga ega. Bundan tashqari, har bir shtatda politsiya faoliyatini nazorat qiluvchi mustaqil organlar mavjud bo‘lib, ular orqali xodimlarning sha’ni va huquqlari himoya qilinadi.

Germaniyada esa huquqni muhofaza qiluvchi xodimlarga nisbatan kamsitish, haqorat qilish yoki ularning xizmat faoliyatiga to‘sqinlik qilish holatlari jinoiy javobgarlik bilan belgilangan. Maxsus qonunchilikda bu xatti-harakatlar “davlat vakilining obro’siga tajovuz” deb baholanadi. Bu esa nafaqat xodimni, balki davlat tizimining barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Fransiyada ommaviy axborot vositalari orqali huquqni muhofaza qiluvchi organ xodimining sha’niga dog‘ tushiruvchi materiallar e’lon qilinsa, bu holat ommaviy tuhmat sifatida ko‘riladi va jiddiy moliyaviy jarimalar bilan jazolanadi. Xodimlar bunday vaziyatlarda maxsus kasaba uyushmalari yoki yuridik himoya markazlari orqali o‘z manfaatlarini himoya qila oladi.

Mazkur xorijiy tajribalarni tahlil qilgan holda, O‘zbekiston sharoitida quyidagi imkoniyatlardan foydalanish mumkin:

- Maxsus himoya institutlarini yaratish: Xodimlarning sha’ni va qadr-qimmatini himoya qiluvchi mustaqil yoki yarim mustaqil muassasalarni tashkil etish orqali ularning manfaatlarini qonuniy asosda ko‘rib chiqish va hal qilish tizimini kuchaytirish mumkin.

- Sud orqali sha’ni tiklash mexanizmlarini soddalashtirish: Xodimlarga sud orqali obro‘cini tiklash, kompensatsiya olish va tuhmatga qarshi choralar ko‘rishda huquqiy yordam ko‘rsatish tizimini kuchaytirish lozim.

- Axborot xavfsizligi bo‘yicha huquqiy choralarni kuchaytirish: Xodimlar haqida ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan asossiz va salbiy ma’lumotlarga qarshi tezkor monitoring tizimini yo‘lga qo‘yish, ularni bartaraf etish bo‘yicha chora-tadbirlar ishlab chiqish muhimdir.

- Xalqaro standartlarga mos qonunchilik: Xalqaro huquqiy me’yorlar, xususan, BMTning huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining huquqlarini himoya qilishga oid deklaratsiyalarini hisobga olgan holda, milliy qonunchilikni moslashtirish zarur.

Shunday qilib, xorijiy tajriba asosida huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarini har tomonlama himoya qilishni kuchaytirish nafaqat ularning xizmat faoliyatini rag‘batlantiradi, balki jamiyatda qonun ustuvorligini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

2.3 Axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda xodimlar obro‘cini himoya qilishning huquqiy asoslarini kuchaytirish.

Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Jumladan, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda huquqni muhofaza qiluvchi idoralar xodimlari to‘g‘risida e’lon qilinayotgan materiallar ularning obro‘siga salbiy ta’sir ko‘rsatishi holatlari ko‘paymoqda. Bu esa tizimga nisbatan jamoatchilik ishonchining pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu bois ushbu sohadagi huquqiy asoslarni takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Amaldagi qonunchilikda fuqarolarning sha’ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro‘cini himoya qilishga doir umumiy qoidalar mavjud. Biroq, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlariga nisbatan noto‘g‘ri yoki bo‘htonli axborot tarqatilishining oldini olish, shuningdek, ularga zararni qoplash bo‘yicha maxsus huquqiy mexanizmlar to‘liq shakllanmagan.

Quyidagi takliflar bu yo‘nalishdagi huquqiy asoslarni kuchaytirishga xizmat qiladi:

1. Maxsus normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish. Xodimlarning sha’ni ijtimoiy tarmoqlarda obro‘sizlantiruvchi axborotlarga nisbatan alohida javobgarlik choralari belgilovchi qonun normalarini yaratish zarur. Bu orqali umumiy himoya choralari ancha aniq va samarali bo‘ladi.

2. Raqamli axborotni nazorat qilish mexanizmlarini joriy etish. OAV va internetdagi ma’lumotlarni monitoring qilish, ayniqsa, xodimlarga nisbatan tahqirli mazmundagi kontentni aniqlash va unga tezkor javob berish uchun mutaxassislashtirilgan struktura zarur.

3. Sha’ni va obro‘ni sud orqali tiklash tartibini soddalashtirish. Xodimlarga oid yolg‘on yoki tuhmat xarakteridagi materiallar e’lon qilingan hollarda, sudga murojaat qilish imkoniyatlari yengillashtirilishi, da’vo arizalarini ko‘rib chiqish jarayonlari esa tezlashtirilishi kerak.

4. Axborot vositalari va blogerlar uchun axloqiy-etik qoidalarni mustahkamlash. OAVda xodimlarning xizmat faoliyatini yoritishda ob'yektivlik, ishonchlilik va qonuniylik tamoyillariga rioya etish bo'yicha aniq me'yorlar ishlab chiqilishi lozim.

5. Jamiyatda xodimlar faoliyatiga nisbatan hurmatni shakllantirish. Muntazam ravishda ijtimoiy tarmoqlar va OAV orqali xodimlar faoliyatining ijobiy jihatlarini yoritish, ularning jamiyatdagi o'rni haqida haqqoniy ma'lumotlar berib borish foydali bo'ladi.

Yuqoridagi choralar axborot makonida xodimlarning sha'ni va obro'sini ishonchli himoya qilishga xizmat qiladi. Bu nafaqat xodimlarning qonuniy manfaatlarini himoya qiladi, balki ularning xizmat motivatsiyasini ham oshiradi. Eng asosiysi, jamiyatda huquqni muhofaza qiluvchi organlarga nisbatan ishonchni mustahkamlashga sabab bo'ladi.

Ushbu tadqiqotda huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha'ni va obro'sini himoya qilish tizimining mavjud holati, uning rivojlanish imkoniyatlari, va chet el tajribasi o'rganildi. Tadqiqot davomida huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining ijtimoiy va professional imijini himoya qilishning huquqiy asoslari, mavjud muammolar va takomillashtirish yo'llari batafsil tahlil qilindi. Tadqiqotning asosiy natijalari quyidagilardan iborat:

1. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha'ni va obro'sini himoya qilish tizimining mavjud holati

O'zbekistonda huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha'ni va obro'sini himoya qilishning huquqiy asoslari aniq belgilangan bo'lsa-da, ba'zi qonunchilikda kamchiliklar mavjud. Xususan, xodimlarga nisbatan ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilgan haqiqatga to'g'ri kelmaydigan ma'lumotlar, tuhmatlar va asossiz ayblovlar ko'payib bormoqda. Amaldagi qonunchilikda, aynan huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlariga nisbatan bu turdagi tahdidlarga javobgarlikni belgilovchi alohida me'yorlar mavjud emas. Bunday holatlar, nafaqat xodimning shaxsiy hayotiga, balki ularning professional faoliyatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

2. Chet el tajribasi

Tadqiqotda AQSh, Germaniya va Fransiya kabi davlatlarning huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarini himoya qilish bo'yicha tajribalari tahlil qilindi. Ushbu davlatlarda xodimlarning sha'ni va obro'sini himoya qilishga doir maxsus normativ huquqiy aktlar mavjud.

AQShda politsiya xodimlarining sha'ni va obro'sini himoya qilishda davlat tomonidan ko'rsatiladigan himoya tizimi, jumladan, haqiqatga to'g'ri kelmaydigan ma'lumotlarni tarqatganlik uchun jiddiy huquqiy chora-tadbirlar mavjud. Politsiya xodimlari sud orqali obro'sini tiklash huquqiga ega.

Germaniyada esa huquqni muhofaza qiluvchi xodimlarga nisbatan tuhmat va kamsitish holatlari jinoiy javobgarlikka olib keladi. Maxsus qonunlar orqali davlat vakillarining obro'siga tajovuz qilish belgilangan jarimalar bilan jazolanadi.

Fransiyada esa ijtimoiy tarmoqlarda xodimlarga nisbatan salbiy ma'lumotlar tarqatilsa, bu holat ommaviy tuhmat sifatida ko'riladi va bunga qarshi qat'iy choralar ko'riladi. Xodimlar bunday vaziyatda maxsus kasaba uyushmalari yoki yuridik yordam markazlari orqali himoya qilinadi.

3. O‘zbekistonda himoya mexanizmlarini takomillashtirish imkoniyatlari

Xorijiy tajribalarni o‘rganish natijasida, O‘zbekiston huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro‘cini himoya qilish tizimini quyidagi yo‘nalishlarda takomillashtirish mumkin:

Maxsus normativ-huquqiy hujjatlar joriy etish: Xodimlarning sha’ni va obro‘cini kamsitadigan, haqiqatga to‘g‘ri kelmaydigan ma’lumotlar tarqatish holatlariga nisbatan alohida javobgarlikni belgilash zarur. Bunday chora-tadbirlar xodimlarga nisbatan ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilgan yolg‘on axborotlarni oldini olishga yordam beradi.

Axborot xavfsizligini ta’minlash va monitoring tizimini joriy etish: Internetda xodimlar sha’ni va obro‘ciga daxl qiluvchi materiallarni tezkor aniqlash va ularga qarshi choralar ko‘rish uchun maxsus monitoring tizimlarini yaratish zarur. Sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali avtomatik tarzda zararli kontentlarni aniqlash va unga qarshi qonuniy chora-tadbirlar qo‘llanilishi mumkin.

Sud orqali himoya qilish mexanizmlarini soddalashtirish: Xodimlar uchun sud orqali obro‘ni tiklash tizimini yanada soddalashtirish va tezlashtirish zarur. Maxsus sud instansiyalari yoki onlayn shikoyat platformalarini yaratish orqali bu jarayonni samarali tashkil etish mumkin.

oJamoatchilikni huquqiy targ‘ibot orqali ongini oshirish: Jamiyatda huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining roli va ahamiyatini tushuntirish, ularning professional faoliyatiga hurmatni oshirish bo‘yicha keng ko‘lamli targ‘ibot ishlari olib borish zarur. Bu, nafaqat xodimlarga, balki jamoatchilikka ham huquqiy ongni oshirishga yordam beradi.

4. Tadqiqot natijalari va tavsiyalar

Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro‘cini himoya qilishga doir huquqiy tizimni takomillashtirish, nafaqat ularning professional faoliyatini rag‘batlantiradi, balki jamiyatda qonun ustuvorligini va adolatga bo‘lgan ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuning uchun quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

Xodimlarga nisbatan tahqirli axborotlarning oldini olish uchun ijtimoiy tarmoqlarda faoliyat yurituvchi platformalarga huquqiy talablar belgilash;

Xodimlar sha’ni va obro‘cini himoya qilishda xorijiy tajribalarni o‘rganib, ularni milliy qonunchilikka moslashtirish;

Xodimlarga nisbatan noxush holatlarni aniqlash va ularga tezkor huquqiy yordam ko‘rsatish tizimini yaratish;

Axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlari haqida haqiqatga to‘g‘ri kelmaydigan materiallar tarqatilmasligi uchun jamoatchilikni huquqiy targ‘ib qilish.

Xulosa qilib aytganda, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro‘cini himoya qilish tizimi faqatgina xodimlarning o‘zini emas, balki butun huquq tizimining obro‘cini ham mustahkamlaydi. Bunday mexanizmlarni joriy etish, jamiyatda adolat va qonun ustuvorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Bu borada davlat organlari, fuqarolik jamiyati va ommaviy axborot vositalarining hamkorligi nihoyatda muhimdir.

Muammoni bartaraf etish bo‘yicha tavsiya va takliflar

1. Maxsus huquqiy normalarni joriy etish

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro‘cini himoya qilishga doir maxsus qonunchilik normalarini ishlab chiqish zarur. Bunda:

Tuhmat va haqiqatga to‘g‘ri kelmaydigan ma’lumotlar tarqatish uchun alohida javobgarlik turlarini belgilash;

Obro‘ni kamsitish va tuhmat qilishni jinoiy jinoyat sifatida ko‘rib chiqish va bunga qarshi qonuniy choralarni kuchaytirish;

Ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda huquqni muhofaza qiluvchi xodimlarga nisbatan obro‘sizlantiruvchi axborotlarni yoritganlik uchun maxsus javobgarlikni ta’minlash.

2. Monitoring va nazorat tizimlarini joriy etish

Ijtimoiy tarmoqlar va axborot vositalarida xodimlarga nisbatan tahqirli materiallarni tezkor aniqlash uchun maxsus monitoring tizimini joriy qilish zarur. Bu tizim orqali:

Internetda tarqatilayotgan axborotlarni real vaqt rejimida kuzatish va huquqni muhofaza qiluvchi organlarga xodimlar sha’ni va obro‘ciga ta’sir qiluvchi salbiy materiallar aniqlanganda tezkor javob berish;

oSun’iy intellekt va avtomatik tizimlar orqali tahqirli, yolg‘on ma’lumotlarni aniqlash va ularni tarqatilishidan oldin to‘xtatib qolish imkoniyatlarini yaratish.

3. Xodimlar uchun huquqiy himoya tizimini soddalashtirish

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlariga nisbatan tuhmatli yoki salbiy axborot tarqatilgan hollarda ularning o‘z obro‘cini sud orqali tiklash tizimini soddalashtirish zarur. Buning uchun:

Sudda xodimlarning sha’ni va obro‘cini tiklash uchun alohida tartib ishlab chiqish;

Sud jarayonlarining tezkorligi va shaffofligini ta’minlash uchun maxsus sud amaliyotlarini joriy etish;

Onlayn shikoyat platformalarini yaratish, bunda xodimlar o‘z huquqlarini himoya qilishda yuridik yordam olishlari uchun qulay imkoniyatlarga ega bo‘lishadi.

4. Kasaba uyushmalari va fuqarolik jamiyati bilan hamkorlikni kuchaytirish

Xodimlarning huquqlarini himoya qilish uchun kasaba uyushmalari, fuqarolik jamiyati va boshqa jamoat tashkilotlarining faoliyatini kuchaytirish zarur. Bunda:

Kasaba uyushmalari faoliyatini takomillashtirish: Xodimlar tomonidan haqorat yoki tuhmat qilingan holatlarda ularning huquqlarini himoya qilishga yo‘naltirilgan maxsus yuridik va psixologik yordam ko‘rsatish;

oFuqarolik jamiyatining huquqiy madaniyatini oshirish: Jamiyatda huquqni muhofaza qiluvchi organlarga nisbatan hurmatni shakllantirish, xodimlarga zarar yetkazishning noxush oqibatlarini haqida jamoatchilikni ogoh qilish.

5. Jamoatchilikni huquqiy ongini oshirish

Jamoatchilikni huquqiy targ‘ibot orqali huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlariga nisbatan hurmatni oshirishga qaratilgan keng ko‘lamli chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Bu, ayniqsa:

Maktab va universitetlarda huquqiy ta’limni kengaytirish, bunda huquqni muhofaza qiluvchi organlarning rolini va vazifalarini yoritish;

Ommaviy axborot vositalarida huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatining ijobiy tomonlarini targ‘ib qilish;

Xodimlar o‘rtasida profesional axloq va etikani mustahkamlash bo‘yicha o‘quv kurslari va treninglarni tashkil etish.

6. Ijtimoiy tarmoqlarda axborot xavfsizligini ta’minlash

Ijtimoiy tarmoqlarda haqorat va tuhmatning oldini olish uchun axborot xavfsizligi tizimini kuchaytirish zarur. Bunda:

Ijtimoiy tarmoqlarda feyk yangiliklar va yolg‘on axborotlar tarqatilishining oldini olish uchun platforma egalariga aniq huquqiy talablar qo‘yish;

Foydalanuvchilarga ma’lum bir mezonlarga asoslanib, zararli axborotlarni belgilash va ularni bloklash imkoniyatlarini yaratish.

7. Shaxsiy va professional hayotni himoya qilish

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining shaxsiy hayotini va professional obro‘sini himoya qilishda yashirin va maxfiy ma’lumotlarning xavfsizligini ta’minlash muhimdir. Shu maqsadda:

Xodimlarning shaxsiy ma’lumotlarini himoya qilishga doir maxsus qonunlar ishlab chiqish;

Xodimlar uchun maxfiylikni saqlash va ma’lumotlarni himoya qilish bo‘yicha maxsus ko‘rsatmalar va standartlar yaratish.

8. Ommaviy axborot vositalari va blogerlarga nisbatan axloqiy me'yorlarni joriy etish

Ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro‘sini himoya qilish uchun:

Blogerlar va jurnalistlarga axloqiy va huquqiy mas’uliyatni oshirish, ular tomonidan e’lon qilinadigan materiallarning ob’yektivligini ta’minlash;

Ommaviy axborot vositalari va blogerlarga etik kodeks va mas’uliyatni joriy etish.

Yuqarida keltirilgan tavsiyalar va takliflar, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining sha’ni va obro‘sini himoya qilish tizimini takomillashtirishga qaratilgan aniq va samarali choralar hisoblanadi. Ularni amaliyotga joriy etish, nafaqat xodimlarning huquqlarini himoya qiladi, balki jamiyatda huquq va adolatga bo‘lgan ishonchni oshiradi. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlari obro‘sining mustahkamlanishi jamiyatdagi umumbashariy qadriyatlarining ta’minlanishiga, fuqarolarni huquqiy himoya qilishda yangi yondashuvlarni shakllantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Потапенко С.В., Даниелян А.С.

Защита чести, достоинства и деловой репутации: гражданско-правовой и процессуально-правовой аспекты. – М.: Юрлитинформ, 2019. – 256 с.

2. Баженов И.С.

Правовое регулирование защиты чести, достоинства и деловой репутации: диссертация кандидата юридических наук. – Москва, 2020. – 152 с.

3. Ўзбекистон Республикаси Fuqarolik kodeksi. – 1996 yil 29-avgust. (amaldagi tahrirda)

4. Ўзбекистон Республикасининг “Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida”gi Qonuni. – 1997 yil 26-dekabr.

5. Ўзбекистон Республикасининг “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2016 yil 16-sentabr.

6. Saidov A. X.

Inson huquqlari bo‘yicha sharhlar. – Toshkent: “Adolat”, 2015. – 304 b.

7. Mamatov R. Q.

Fuqarolik huquqi: darslik. – Toshkent: “Huquq”, 2020. – 416 b.

8. Rahmonqulov I. A.

Fuqarolik huquqi amaliyoti: masalalar va sharhlar. – Toshkent: Yuridik nashriyot, 2018. – 280 b.

9. Хусанов Б.Х.

“Axborot tarqatishda shaxs huquqlarini hurmat qilish zarur.” – Huquq va burch, 2019, №3, 45–48-betlar.

10. United Nations.

Code of Conduct for Law Enforcement Officials. – Adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979.

11. OSCE.

Guidebook on Democratic Policing. – Vienna: OSCE Secretariat, 2008.